

Jæren og verden

Bronsekar og glass fra Hauge og Tu

ÅSA DAHLIN HAUKEN

Hauken Å.D. 2014. **Objects from afar. Imports at Hauge and Tu.** *AmS-Varia* 55, 63–70. Stavanger, ISSN 0332-6306, ISBN 978-82-7760-160-1

The article presents the four burial finds with imported goods from the farms Hauge and Tu in Jæren, Southwest Norway. The discussion focuses primarily on glass and bronze vessels, comprising two trailed glass (*Snartemo*) beakers, one cut-glass beaker, a squat jar with lattice pattern, one Westland cauldron and a large bronze basin. Their distribution, production area and chronology are presented. Similar items from the surrounding area are also included.

Åsa Dahlin Hauken, Museum of Archaeology, University of Stavanger, 4036 STAVANGER, NORWAY, Phone: (+47) 51 83 26 81. E-mail: aasa.d.hauken@uis.no

Keywords: imported glass and bronze vessels, Late Roman Iron Age, Migration Period, Early Medieval Period, gift exchange.

Innledning

Jæren er et av områdene i Norge med et stort antall gravfunn fra eldre jernalder, særlig fra slutten av yngre romersk jernalder og folkevandringstid, ca. 300–550 e.Kr. I området utmerker nabogårdene Hauge og Tu seg med flere velutstyrte graver med både bronsekar og glassbegre, gjenstander som tolkes som import fra fjernere strøk.

Fra Hauge og Tu er det bevart tre hele glassbegre og ett skår av et fjerde. Det er også bevart to bronsekar, en såkalt vestlandskjele og et stort bronsefat. En slik ansamling av kostbarheter er ikke vanlig, og når det blir funnet både et glass og et bronsekar i samme grav, slik som tilfellet er med kvinnegraven i Krosshaug på Hauge og mannsgraven i Ådnehaug på Tu, er det helt spesielt.

Glassbegre

Glassbegrene i Norge kan inndeles i to større grupper. Den ene gruppen består av fasettslipte glass, den andre gruppen består av glass med pålagte glasstråder som dekor. De fasettslipte glassene kan deles inn i to hovedtyper – begre med rund bunn og begre med en liten ståflate som er slipt ut i glasset. Det finnes 57 fasettslipte glass og 30 trådpålagte glass fra graver i hele landet, hvorav ti fasettslipte og åtte trådpålagte er fra Rogaland (Bjørn 1929:18–20, Straume 1987:128, 1989:190¹).

Ett fasettslipt glass kommer fra Tu (S1494). Det ble funnet i 1882 i "Rævhaug", nummer 18 i Helliesens

Fig. 1. Fasettslipt glassbeger (overfangsglass) med gresk innskrift (S1494) fra Revhaug på Tu. Foto: Terje Tveit, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger ©.

Fig. 1. Cut glass beaker (Überfang) with inscription in Greek (S1494) from Tu. Photo: Terje Tveit, Museum of Archaeology, University of Stavanger ©.

registrering, publisert i Stavanger Museums Aarshefte for 1906. Røysen ble utgravd i oktober måned og Tor Helliesen må selv ha vært tilstede. I museets Tilvekst for dette år står det:

”I oktober måned lod museet udgrave en anden haug på Tubakken, beliggende på Svend Larsen Tus’ ejendom. Haugen bestod af rullesten og målte ved grunden 70.5 m i omkreds. Højden var 1.872 m. Gravningen begyndtes på den sydøstre side. Det første man stødte på var et lidet gravkammer, hvis længderetning var N-S, længden 0.6 m og bredden 0.47 m. dækket af en helle. Beliggenheden var ikke sentral men noget mod sydøst. I dette fandtes blot nogle ubetydelige skår af lerurner. Men udenfor kammeret, noget nærmere centrum fandtes et sjældent smukt, slepet glas, som desværre blot ved berørelsen falt i mange stykker. Foruden dette fandt man nogle stærkt forrustede brudstykker af jærnspeyd, levninger af en træbøtte med kobberbeslag og nogle benbrikker.”

Dessverre synes det som om det bare var glasset som ble tatt inn til muséet, men vi kan uansett slå fast at dette var en grav utenom det vanlige, med gjenstander som alle signaliserer høy status – bøtte med bronsebeslag, spillebrikker og våpen. Glassbegeret tilhører en liten undergruppe av de fasettslipte glassene med fot, et såkalt overfangsglass (Straume 1987:100, nr. 44). Det vil si at begeret har to lag med glass i forskjellig farge, i dette tilfellet grønt underst med et blått lag utenpå. Mesteparten av det blå laget er så slipt bort, slik at dekoren står igjen som blå felt på grønn bunn. Dekoren består av fire store blå ovale ringer, et blått bånd og øverst et blått bånd som er delt opp i mindre firkanter (Fig. 1). I firkantene er det slipt inn greske bokstaver; åtte av disse lar seg lese. Med støtte i mange drikkebegre med samme tekst kan vi rekonstruere teksten Π[Ι]Ε ΖΗΣΑ[ΙΣ ΚΑΛ]ΩΣ, *Drikk (ev. skål) og må du leve lykkelig!* Parallelt tekstene har på slutten tidsadverbet AEI, *alltid*, men det er ikke plass for AEI på dette begeret.² Overfangsglass er meget sjeldne som gravgaver. De fleste er funnet i Norge og omfatter 11 glass. Syv er funnet i Sverige, ett i Danmark, to i Polen og ett i Slovakia (Straume 1987, Karte 7). Glasset fra Tu er et unikum – det eneste overfangsglasset med innskrift.³ Det er stor enighet blant forskerne at denne typen glass har et østlig opphav, sannsynligvis fra Svartehavskysten, et område med lang tids påvirkning fra de gresktalende områdene lengre sør (Näsman 1984:62).

Fig. 2. Glassbeger med pålagte glasstråder [B2272] fra Krosshaug på Hauge. Foto: Svein Skare, Universitetsmuseet i Bergen ©.
Fig. 2. Trailed glass [Snartemo] beaker [B2272] from Hauge. Photo: Svein Skare, University Museum of Bergen ©.

De eldste fasettslipte glassene kan dateres til ca. 250–400, men størstedelen av gravfunnene dateres til perioden ca. 320–475. Det finnes fasettslipte glass også i seinere gravfunn, men da er de alltid reparert og må betraktes som arvegods eller rene antikviteter (Straume 1987:147, Tabell 17). Å datere overfangsglasset fra Tu nærmere enn til ca. 320–475 lar seg dessverre ikke gjøre, siden ingen av de andre, daterbare gjenstandene som ble funnet i graven ble tatt med inn til muséet.

Glassbegrene med pålagte glasstråder har en snovere datering og er den vanligste glasstypen i Norge i folkevandringstid, ca. 400–550 (Slomann 1977:63). På Hauge og Tu finnes to slike glass, ett i Krosshaug (Fig. 2) (Bjørn 1929:19, nr. 116), det andre i Ådnehaugen (Fig. 3) (Bjørn 1929:19, nr. 118). Begge tilhører typen som kalles Snartemoglass, som finnes i to varianter, én med en liten ståflate (Rygh 1885:Fig. 338) og én uten ståflate (Rygh 1885:Fig. 337). Den sistnevnte finnes i bare ett helt eksemplar i Norge, men siden det er tretten funn med glassbegre hvor bunnen ikke er bevart, kan det godt tenkes at de opprinnelig var flere.

Fig. 3. Glassbeger med pålagte glasstråder [S1479] fra Ådnehaugen på Tu. Foto: Terje Tveit, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger ©.

Fig. 3. Trailed glass [Spartemo] beaker [S1479] from Tu. Photo: Terje Tveit, Museum of Archaeology, University of Stavanger ©.

Produksjonsområdet er omdiskutert. Det finnes slike glass på Kontinentet også, sammen med en gruppe trådpålagte glass som ligner dem i Norge, men som har sin største utbredelse i England (såkalte Kempstonbegre). Undersøkelser av den kjemiske sammensetningen av glasset i Snartemo- og Kempstonbegre fra hhv. Helgö i Sverige og Spong Hill i England viser at sporstoffene i de to typene forekommer i meget forskjellige konsentrasjoner (Hunter & Sanderson 1982). Dette viser at disse to glasstypene er laget av forskjellig råstoff, og tolkningen at de også er laget to forskjellige steder, er nærliggende. Kempstonbegrene er sannsynligvis produsert i det gamle romerske området langs Rhinen og Mosel fra Köln til Trier, hvor det ble produsert glass i stor skala gjennom mange hundre år (Näsman 1984:81). Hvor Snartemoglassene ble laget, er mer omdiskutert, ett forslag er Thüringen og Bayern i Sørtyskland (Näsman 1984:91).

Det yngste funnet av importert glass består av ett lite skår av et blått glass med nettmønster på buken av pålagte glasstråder i samme farge (Fig. 4) (Hougen

1968:90–92). Det eneste vi vet om funnet, er at det ble gjort vinteren 1864–65 ”ved Udgravning af en Gravhaug paa Gaarden Thuv”. Skåret stammer fra et lite glass, formet som en flattrøkt kule med hals, en såkalt *squat jar* av Aylesford-type (Harden 1956:164). Glasset har kun én parallell i Norge (C19362 fra Løland, Lindesnes k., Vest-Agder, se Hougen 1968), alle de andre kjente glassene av denne typen er funnet i England (Näsman 1986:75), men selv der kan typen ikke sies å være vanlig siden den bare finnes i syv eksemplarer. I England kan disse glassene dateres til tiden 580–630 (Bruce-Mitford 1975:133), noe som kan bekreftes av funnkombinasjonen i Tugraven. Sammen med glasset ble det nemlig funnet tre likearmede spenner av bronse (Fig. 4). Det finnes ytterligere seks funn med slike spenner i Norge (Jenssen 1998:43, 196). Denne typen spenner har sine nærmeste ikke-norske paralleller i Sverige, særlig på Gotland og i Mälardalen, og noen få fra Danmark (Albrectsen 1951, Nielsen 1991). På Gotland er disse spennene plassert i tidligste fase av merovingertid, ca. 550–600 (Nerman 1969:Tafel 4:33–38). Glassperlene i graven støtter denne dateringen, da de kan dateres til samme tid (Koch 1977:16–35).

Bronsekar

Det er funnet to bronsekar på Hauge og Tu. Det ene er funnet i Krosshaug, sammen med et av de ovenfor omtalte glassbegrene. Karet er et stort bronsefat, men synes å ha vært beregnet på å henge, siden det har tre ringer festet i såkalte attasjer (Fig. 5). Selve attasjen er utformet som en tilnærmet oval med et menneskeansikt sett rett forfra. Ut fra pannen strekker et dyr hals og biter i fatets rand, og i krumningen på halsen sitter bærereringen. Hva slags dyr dette dreier seg om er ikke lett å si, men det er fremstilt med ”midtskill” og små ører som er strøket bakover (Fig. 6). Det finnes ingen andre bronsefat som har samme utforming av opphenget, men det finnes flere fat som har bæreringer og attasjer med annen utforming (Eggers 1951:Beilage 31, Karte 28, Magnus 1975:98). I sin fylldige behandling av Krosshaugfunnet konkluderte Magnus (1975) med at bronsefatet var laget i en provinsialromersk tradisjon på et ukjent sted, muligens i Mellom-Europa. Karet må betraktes som et unikum, og siden det er reparert flere ganger, var det sikkert gammelt da det ble lagt ned i graven.

Det andre bronsekar fra Tu er en såkalt vestlandskjele, som ble funnet sammen med det ovenfor omtalte glassbegeret i Ådnehaugen (Fig. 7) (Hauken 2005:81, katalog nr. 46). Graven er en rik mannsgrav med sverd, lanse og skjold i tillegg til to spennformede leirkar, et hankekar, bryne, saks og to betalingsringer av gull.

Fig. 4. Skår av glass med nettmønster av pålagte glasstråder, rav- og glassperler, likearmede spenner, spillebrikke av glass og to spinnehjul fra kvinnegrav på Tu (C3614–18). Munningsbeslaget av bronse er ikke nevnt i hovedkatalogen. Foto: Kirsten Jensen Helgeland, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo ©.

Fig. 4. Shard of a squat glass jar with trailed lattice pattern, amber and glass beads, equal-armed brooches, gaming piece of glass and two spindle whorls from a female grave at Tu (C3614–18). The bronze rim mount is not mentioned in the Register. Photo: Kirsten Jensen Helgeland, Museum of Cultural History, University of Oslo ©.

Fig. 5. Bronsefatet fra Krosshaug (B2269). Foto: Svein Skare, Universitetsmuseet i Bergen ©.

Fig. 5. Bronze basin from Krosshaug (B2269). Photo: Svein Skare, University Museum of Bergen ©.

Kjelen er én av 26 som er funnet i Rogaland. I alt er det funnet 112 vestlandskjeler i Norge (Hauken 2005). Vestlandskjeler er dermed den vanligste typen bronsekar i Norge i folkevandringstid. Kjelenes opprinnelig en masseprodusert vare, beregnet på kjøkkenbruk i Romerriket. Utenfor Romerriket var disse kjelenes meget attraktive gjenstander av flere grunner. De ble fortsatt brukt som kokekar siden de var både praktiske og estetisk tiltalende. De hadde stor betydning som prestisjegjenstander, både å eie selv og som kostbare gaver. Metallverdien var også et attraktivt aspekt, særlig i Tyskland er det gjort mange funn av vestlandskjeler som skrapmetall i bosetninger (Hoepfer 1999). I Tyskland er det også gjort flere funn med bl.a. store mengder bronsekar i Rhinen (Hauken 2005:93, nr. 43–45, 47). Disse funnene tolkes som havarerte transporter av røvet gods, spor etter alamannerangrepene i Gallia (nåværende Frankrike) i år 275 da de germanske stammene alamannere og frankere var på krigs- og røvertokt i de romerske provinsene. Men det finnes også vestlandskjeler i gravfunn som er samtidige med de norske fra 400- og 500-tallet, både i områder som hadde vært en del av det romerske imperium (Belgia og Frankrike) og i områder som lå utenfor Romerriket (Tyskland). Også her inngår vestlandskjelenes som en del av et rikt, til dels også *meget* rikt gravutstyr (Hauken 2005:92–93, nr. 21, 32, 51, 67–69, m/ referanser, Fischer 2008:104–109). Det er påfallende at det rike gravutstyret er så likt over store områder. De synes alle å være variasjoner av en bestemt oppfatning av hva en rik grav skal inneholde, en oppfatning som åpenbart var en del av et felles ”germansk” tankegodt. De rike mannsgravene inneholder alltid våpen i mer eller mindre komplette sett (sverd, lanse/ spyd, skjold og øks), og de rike kvinnegravene inneholder kostbare smykker. Felles for begge kjønn er en oppsetning med forskjellige kar knyttet til drikke og mat – glassbegre og/eller leirkar, bronsefat og/eller bronsekjeler. De rikeste gravene har alle elementer og gjerne flere av hvert slag, som to eller tre glass i stedet for ett, og både bronsekjele og bronsefat (for eksempel Les Tuileries grav 11, Fischer 2008:105, Fig. 61, Krefeld-Gellep grav 1782, Pirling 1974:64, Tafel 50:2). De mindre rike gravene har bare ett eller to elementer og settet suppleres med hjemlige gjenstander i stedet for fremmede kostbarheter (for eksempel Hauken 2005:81 nr. 47, 89 nr. 104).

Vestlandskjelenes synes å ha i hvert fall minst to produksjonssteder og muligens også to tidshorisonter. Den eldste er knyttet til det provinsialromerske området og tiden for Romerriket. De yngre kjelenes, som utgjør majoriteten av de norske kjelenes, er knyttet til et produksjonsområde som skiller seg fra det

provinsialromerske i bruken av råstoff. De norske kjelenes har andre sporstoffer enn de provinsialromerske, først og fremst gull. Dette tyder enten på at de norske kjelenes er laget av bronse med kobber fra en annen kilde enn de provinsialromerske, eller at de som utvant kobberet ikke behersket kuppelasjonsteknikken i stor skala. Kuppelasjon, dvs. å skille edelmetall fra uedle metaller, som gull fra kobbermalm, brukte romerne i sine kobber- og sølvgruver hvor de prosesserte tonnevis med malm (Tylecote 1987:126, 139, Fig. 4.19). Det er dessverre ikke gjort metallurgiske undersøkelser av de sene kjelenes på kontinentet. Derfor vet vi ikke om de ligner de norske eller de provinsialromerske kjelenes i metallsammensetningen. Hvor de sene kjelenes er laget, er ikke mulig å fastslå med sikkerhet, men Nordgallia (området i grensetraktene mellom Nederland, Belgia og Tyskland) er et sannsynlig produksjonsområde (Künzl 1993:233).

Andre importgjenstander

Glassbegre og bronsekar er gjenstander som tradisjonelt har vært regnet som import, og det finnes ingen overbevisende tegn på at de kan ha vært produsert i Norge eller Skandinavia. Men import omfatter i tillegg andre gjenstander, slik som glassperler. Perlene som ble funnet sammen med det lille, blå glasset (Fig. 4) regnes til kategorien import. Glassperlene kommer fra Italia og finnes også i graver i Tyskland (Koch 1977: Tafel 5, Tafel 6, Koch 1997:143). I graven ble det i tillegg funnet to fragmenter av hvite, flate spillebrikker av glass, som sannsynligvis også er import.

Oppsummering Hauge og Tu

I løpet av ca. 200 år har man på Hauge og Tu lagt ned attraktive kostbarheter i fire graver. Den eldste graven er sannsynligvis graven med overfangsglasset, et unikt stykke som sammen med de tapte gravgavene tegner bildet av en mann med høy status. Kvinnen i Krosshauggraven er nest eldst, gravlagt en gang i første halvpart av 400-tallet. Dette er en av de rikeste kvinnegravene vi kjenner fra folkevandringstid, med en usedvanlig flott relieffspenne (Magnus 1975, dette volum), andre smykker, leirkar etc. og utstyrt med både glassbeger og et stort bronsefat. Neste grav er mannsgraven i Ådnehaugen, med våpen, leirkar, glassbeger og vestlandskjele, gravlagt en gang mellom 450 og 500. Kvinnen som ble begravd i samme røys var visselig en betydningsfull kvinne, men fikk med seg verken glass eller bronsekar i graven (Kristoffersen 2000:318.) Til sist finner vi graven med det lille blå glasset, mosaikkperlene og de hvite spillebrikkene av glass. Denne

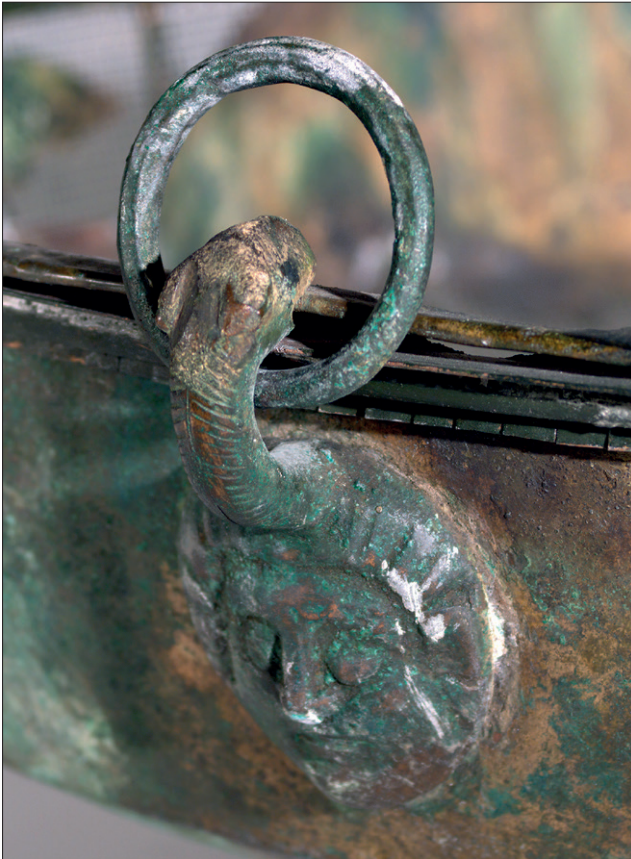

Fig. 6. Detalj av attasj på bronsefatet Fig. 5. Foto: Svein Skare, Universitetsmuseet i Bergen ©.

Fig. 6. Detail of one of the escutcheons of the bronze basin Fig. 5. Photo: Svein Skare, University Museum of Bergen ©.

graven er spesiell på flere måter – dels er den en grav fra en periode hvor det ikke er mange gravfunn i Rogaland, dels er den spesiell på grunn av glasset, som det bare finnes ett motstykke til i hele Norge. Spillebrikker av hvitt glass er også svært sjeldne i Norge.

Lokalt utsyn

Innenfor en radius på 5 kilometer fra Krosshaug har vi flere funn med glassbegre og bronsekar. Bare en drøy kilometer nordøst fra Krosshaug, på Sør-Braut, finnes to gravfunn med vestlandskjeler. Det ene er en kvinnegrav fra 400-tallet (Hauken 2005:81, katalog nr. 48). Kvinnen ble kremert, og vestlandskjelen fungerte som urne for de brente beina og gravgavene som ble igjen etter brenningen, bl.a. klumper av smeltet glass. Klumpene er det som er igjen av et lysegrønt glassbeger. Blant beina ble det også funnet et enkelt spinnehjul av kleber og en lang hårnål av bein. Den andre graven var en ubrent begravelse, hvor liket altså ikke ble kremert (Hauken 2005:81, katalog nr. 47). Her var en mann stedt til hvile med fullt våpenutstyr – sverd, lanse, spyd og skjold. Han hadde også fått med seg et trespann, to

spannformede leirkar, et fint sortglittet leirkar (bulevase), bøylesaks, to kniver, en liten betalingsring av gull og et lite stykke bergkrystall. Mannen ble gravlagt en gang mellom 500 og 550.

Drøyt tre kilometer fra Krosshaug fanger vi opp en vestlandskjele til, på Re i Time kommune (Hauken 2005:82, katalog nr. 50). Den ble funnet allerede i 1866, og det eneste vi vet om den er at den ble funnet i en haug. Innenfor denne avstanden finner vi også et trådglass av samme slag som i Krosshaug og Ådnehaugen, fra en kvinnegrav på Tjøtta (Bjørn 1929:19, nr. 117). Kvinnen var blitt gravlagt i et stort kammer, men siden funnet ble "opgraved" allerede i 1869 er funnet langt fra komplett, bl.a. mangler alle smykkene som burde ha vært der. Men kvinnen har fått med seg et sett av leirkar og spinnehjul. Leirkarene daterer graven til ca. 450–500 (Kristoffersen & Magnus 2010:126 nr. 180).

Handel og gavebytte

Gjenstandene fra fjernere strøk omtales ofte som import, selv om ordet import kan gi feil assosiasjoner hvis vi tenker i moderne økonomiske baner. Men før vikingtid er det er ikke tale om en organisert utenrikshandel med økonomisk vinning som motiv. Gjenstandene, primært glass og bronsekar, har hatt en annen funksjon og betydning. Siden de var sjeldne var de kostbare, og egnet seg godt både som statussymboler og som verdifulle gaver. Gaver var av meget stor betydning i jernalderens samfunn, både i horisontale og vertikale relasjoner. Gaven var et viktig middel for å knytte nyttige forbindelser både i inn- og utland, for en gave krever en gjengave av samme verdi på et senere tidspunkt. Dette omtales som "forsinket gjensidighet". Kostbare gaver gitt mellom likemenn sikret allierte, ga adgang i de høyere sosiale lag og kunne også fungere som "smøremiddel" i forhandlinger om utveksling av mer hverdagslige (men nyttige) varer eller råstoff (Hauken 2005:63). Kontaktnettene på Hauge og Tu var sikkert rikt forgrenet og vidtrekkende. De innførte gjenstandene viser at det strakte seg til kontinentet, sågar til Svartehavet, ikke direkte, men gjennom flere ledd.

Gaver kunne også sikre lojalitet; hvis man var en person som sto lavere på den sosiale rangstigen og hadde mer begrensede resurser til rådighet enn den man fikk gaven av, var lojalitet den eneste mulige gjenytelsen. Høvdinger og konger ga flotte gaver til sitt krigerfølge nettopp av den grunn (Steuer 1987:190, Kristoffersen 2000:41–44).

Gårder med mange og flotte funn har flere felles trekk som har gitt dem en særstilling i det forhistoriske lokalsamfunnet. Gårdene har ofte flere, store

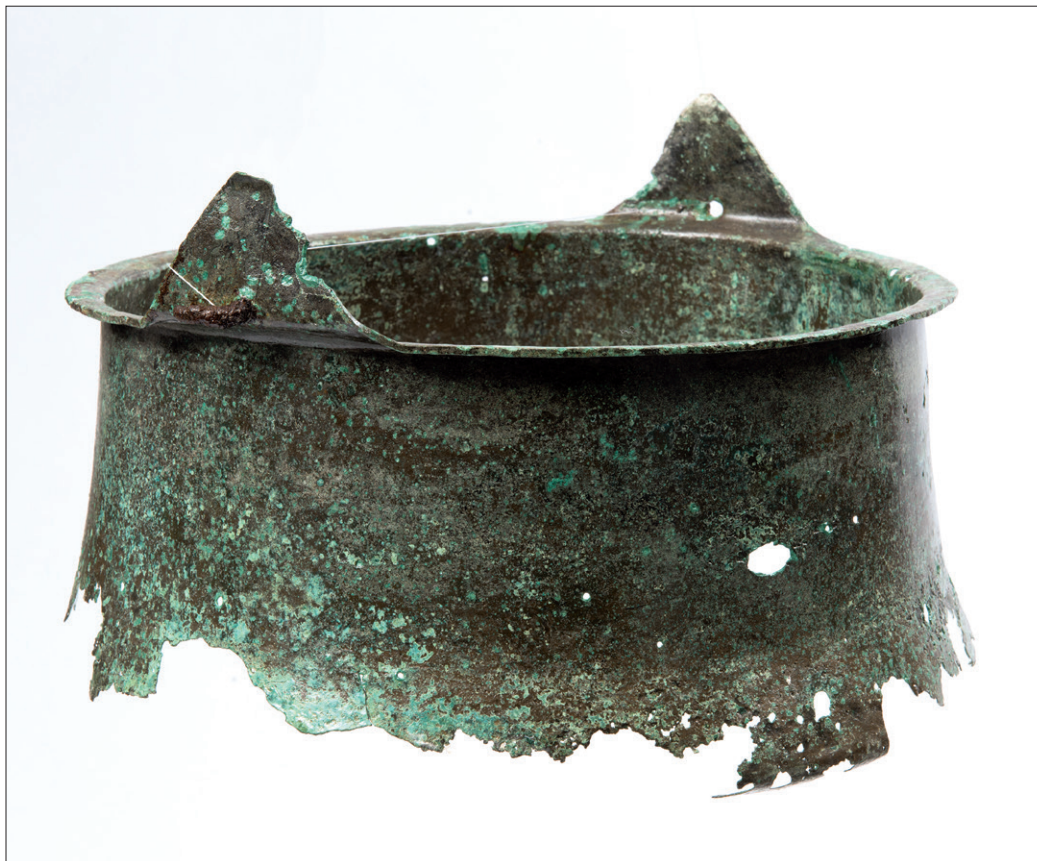

Fig. 7. Vestlandskjelen (S1480) fra Ådnehaugen på Tu. Foto: Terje Tveit, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger ©.

Fig. 7. Westland cauldron (S1480) from Tu. Photo: Terje Tveit, Museum of Archaeology, University of Stavanger ©.

gravmonumenter som både vitner om overskudd og evnen til å mobilisere ekstra arbeidskraft. De ligger nesten uten unntak på jordbruksjord med høy bonitet og dermed med mulighet til å produsere et overskudd, et overskudd som kan omsettes i varer og tjenester. Endelig har de gjerne en beliggenhet som er gunstig kommunikasjonsmessig, for eksempel med kort avstand til sjøen eller ferdselsårer til lands. Dette er også en strategisk fordel som gjør det mulig å kontrollere ferdselen.

Flere av disse trekkene finner vi igjen på Hauge og Tu. I tillegg til funnene, som tydelig viser et høystatusmiljø, finnes det flere store gravmonumenter på gårdene. Gårdenes beliggenhet på et fremtredende høydedrag (mer fremtredende i jernalderens nærmest trebare landskap enn i dag) med god oversikt over det omkringliggende landskapet ga en strategisk fordel. Jordsmonnet er godt egnet for dyrking, med høy bonitet. Det ringformede tunanlegget viser også at stedet har hatt en sentral plass i jernalderens samfunn på Jæren. Stedets sentrale funksjon synes ikke å ha vært påvirket av mangelen på en lett tilgjengelig havn. Orrevannet kan ikke ha fungert som havn på denne tiden, siden det ikke var mulig å ta seg inn i vannet med havgående fartøy, Orreelva er for grunn til det. De nærmeste havnene ville da vært Håelvas utløp eller Obrestad, Risavika eller bunnen av Gandsfjorden.

Har folket på Hauge og Tu hatt en slik høy posisjon i folkevandringstidens Jærsamfunn at de kunne sikre lojalitet gjennom å gi flotte gaver til naboene sine? Eller har de konkurrert med naboene om makt og innflytelse? Har folket på Hauge og Tu alltid vært "kongen på haugen" eller har det lokale maktsentret skiftet? Det er ikke mulig å svare på. Det som virker sikkert er at menneskene den gang så det som både nødvendig og naturlig å gravlegge noen av sine døde med store verdier. Disse verdier ble dermed tatt ut av sirkulasjon, en overbevisende måte å demonstrere sin overflod på. Sto så familien nesten ribbet tilbake, hadde nok det mindre betydning, for prestisjen og omdømmet var uvurderlig.

Summary

The article presents the four burial finds with imported goods from the farms Hauge and Tu, from the 4th to the 6th century AD. The oldest grave contains a cut-glass beaker, the second a large bronze basin and a trailed glass beaker, the third a Westland cauldron and a trailed glass beaker, and the youngest a squat jar with lattice pattern, glass and amber beads and glass gaming pieces. The distribution, production area and chronology of the imported items are presented. The function of the imports as prestige goods is stressed, making them suitable as gifts in a delayed reciprocity,

with the aim of creating good connections and allies in horizontal relations both inland and abroad. As gifts in vertical relations they ensured loyalty.

Takk

Takk til Siv Kristoffersen for inspirerende samtaler og gode råd underveis og Tor Hauken for profesjonell hjelp med den greske innskriften.

Noter

¹ Straumes oversikt fra 1989 mangler B13954 Kvåle, Sogndal k., Sogn og Fjordane. Merk at Straumes nr. 27, Linnestad inneholder to forskjellige trådpålagte glassbegre.

² ΠΙΕ er aorist imperativ og lar seg best oversette med *skål*. ΖΗΣΑΙΣ er aorist optativ og uttrykker ønske (lik *vivas* i den latinske versjonen som er ønskende konjunktiv). De gjengse oversettelsene gjengir ikke teksten tilstrekkelig nøyaktig. Det finnes også en latinsk versjon av teksten: "bibe vivas multis annis".

³ Det finnes to danske glassbegre med gresk innskrift, men de er ikke overfangsglass, se Straume (1987:Tafel 9, nr. 91 og 96).